

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВИХ
ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ

Матеріали всеукраїнської
науково-практичної конференції

м. Харків, 15 квітня 2016 року

У двох томах

Том 1

Харків
«Право»
2016

УДК 347.963
ББК 67.72
П78

Редакційна колегія:

професор Л. М. Москвич (голова);
асистент А. В. Лапкін;
асистент І. В. Юревич;
асистент Я. О. Ковальова;
асистент Ю. О. Ремескова

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

Проблеми реформування прокуратури : матеріали всеукр. наук.-
П78 практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016 р.) : у 2 т. / редкол.: Л. М. Москвич
(голова), А. В. Лапкін, І. В. Юревич та ін. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. –
224 с.

ISBN 978-966-937-018-1

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)

Збірник містить матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми реформування прокуратури», яка відбулася 15 квітня 2016 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців у галузі теорії прокурорської діяльності, практичних працівників органів прокуратури та суду. До збірника включено доповіді учасників конференції з різноманітних аспектів організації і діяльності прокуратури.

Для науковців, викладачів та студентів юридичних навчальних закладів, практичних працівників органів прокуратури, суду, інших правоохоронних органів, адвокатів та усіх, хто цікавиться проблемами прокуратури.

УДК 347.963

ББК 67.72

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)
ISBN 978-966-937-018-1

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право»,
2016

державної служби, Цивільної поліції або жандармерії, а також Судової (кримінальної) поліції, де створені спеціальні відділи з надання сприяння АКПО. Такий підхід сприяє всебічному, повному та неупередженому розкриттю корупційних злочинів та викриттю винних.

Отже, створення спеціалізованого антикорупційного органу пов'язано з нагальною потребою вирішення проблеми координації в сфері запобігання та протидії корупції, необхідністю централізації збирання, узагальнення та аналізу інформації про корупцію. Такий орган має стати сполучною ланкою системи державних антикорупційних органів, яка забезпечує її цілісність та ефективність. Водночас, як свідчить світовий досвід, мають місце певні ризики, пов'язані зі створенням антикорупційного органу. Так, новостворений орган може виявитись неефективним і стати ще одним бюрократичним рівнем у системі державних органів. Крім того, вбачається недосконалість процедури кадрового добору та відсутність вимог до кандидата щодо професійної підготовки у сфері економічних та податкових злочинів.

Сподіваємось, що українська модель запобігання та протидії корупції доведе свою ефективність на практиці та стане прикладом для наслідування.

Науковий керівник: д. ю. н., професор кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Назаров І. В.

Русанова І. О.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРОРА

Етимологічно слово «статус» тотожне поняттю «становище» («стан») когось чи чогось. Правовий статус – це сукупність прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб. У поняття «правовий статус особи» вклю-

чається правове положення людини, що відбиває її фактичний стан у взаєминах із суспільством і державою, як сукупність прав, свобод та обов'язків, якими вона наділяється як суб'єкт правовідносин.

Під правовим статусом особи слід розуміти комплексну правову категорію, яка характеризує правове положення суб'єкта як представника соціальної групи, відокремлене за певними юридично значущими ознаками (наприклад, вид діяльності, професійний рівень, вік, тощо) та відповідно до законодавства наділене спеціальними додатковими правами й обов'язками. Поняття статусу – фізичної чи посадової особи, адміністративного керівника тощо, вченими майже не досліджувалось.

Звертаючись до поняття статусу прокурора, слід зауважити, що такого терміну не визначив законодавець. Ні у Конституції, ні у Законі України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р., дефініції «статус прокурора» не наводилось. У зазначеному законі лише роз'яснювалось поняття «прокурор» шляхом надання переліку прокурорських посад.

У ст. 15 ЗУ «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. також не наводиться дефініції «статусу прокурора». При цьому у Законі констатується, що статус прокурорів визначається Конституцією України, ЗУ «Про прокуратуру» та іншими законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 4 цього Закону). Тому для визначення вказаного терміну доцільно було б звернутися до норм чинного законодавства, що регулює статус народного депутата. Так, у ЗУ «Про статус народного депутата України», статус народного депутата визначається як права, обов'язки і відповідальність. Цей же термін (статус) у подібних значеннях вживається у назвах та тексті низки інших законів, а саме – від 7 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів», від 22 жовтня 1993 р. «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та інших.

Статус особи – комплексна правова категорія, яка відображає її положення у певній групі, наприклад, за віком, статтю, походженням, видом діяльності, професійним рівнем тощо. Він може виступати у видах соціального статусу (політичного, економічного, професійного), правового статусу (загального, спеціального, галузевого, індивідуального), адміністративного статусу (у правовідносинах керівника з підлеглим) та інших. Особа, вступаючи у різноманітні правовідносини, одночасно може мати кілька статусів. Зокрема, статус депутата, військовослужбовця, посадової особи тощо наповнює загальний правовий статус громадянина спеціаль-

ними (специфічними) правами та обов'язками, певними обмеженнями та іншими вимогами, збагачуючи його на певний проміжок часу (перебування у складі вказаної вище соціальної групи). Оскільки в системі органів прокуратури є посади, віднесені до державної служби, то такі особи є державними службовцями, вони виконують права і обов'язки на державних посадах. Водночас, статус прокурора домінує та включає в себе статус державного службовця, є спеціальним і містить низку додаткових особливостей, що виокремлюють прокурора в середовищі інших державних службовців.

Спеціальним стосовно ЗУ «Про державну службу» є ЗУ «Про прокуратуру», яким зокрема окреслено ряд статусних ознак прокурора: вимоги до осіб, які призначаються на посади прокурорів, порядок їх добору, проведення іспиту, спецперевірки, спецпідготовки, конкурсу, призначення та звільнення (ст. ст. 27–42, 51–63); повноваження прокурорів (ст. ст. 9, 11, 13, 22–26); вимоги щодо несумісництва та обмеження за посадою (ст. ст. 18, п. 2 ч. 1 ст. 49, ст. 64); притягнення до дисциплінарної відповідальності (ст. ст. 43–50), соціальне, матеріально-побутове та пенсійне забезпечення працівників органів прокуратури тощо (ст. ст. 81–86).

Правовий статус прокурора охоплює собою його правове положення як усередині системи прокуратури України (залежно від займаної посади), так і поза нею, тобто в суспільстві й державі, коли прокурор виступає учасником правовідносин.

Правовий статус прокурора можна розглядати в двох аспектах: організаційному та функціональному. Організаційна складова правового статусу прокурора містить у собі наступне: нормативно встановлений порядок його набуття (вимоги, що ставляться до осіб, які претендують на зайняття посади, порядок зайняття посади); нормативно встановлений порядок проходження служби (включаючи систему заборон та обмежень; атестацію); нормативно встановлений порядок припинення статусу прокурора (включаючи юридичну відповідальність); нормативно встановлені засоби (гарантії) забезпечення статусу (гарантії незалежності, матеріальні гарантії тощо).

Функціональною складовою правового статусу прокурора є його права та обов'язки. Службові права та обов'язки (повноваження) прокурора становлять основний зміст правового статусу прокурора та найбільш повно визначають міру можливої (службової) поведінки. Саме особливості завдань і специфіка предмету прокурорського нагляду або діяльності

в іншому напрямі (інші функції) визначають конкретні повноваження прокурора.

До змісту статусу прокурора передусім входять його права, обов'язки, відповідальність і гарантії. Для здійснення прокурорським працівником своєї діяльності, виконання поставлених перед ним завдань він наділяється сукупністю прав і обов'язків, тобто певним повноваженнями, наявність яких є головним елементом його статусу та слугує досягненню поставлених перед органами прокуратури цілей щодо захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави (ст. 1 ЗУ «Про прокуратуру»). Повноцінне й безперешкодне виконання прокурором своїх повноважень забезпечується гарантіями, визначеними законом, зокрема, засобами правового й соціального захисту прокурорських працівників. Невиконання або неналежне виконання прокурорським працівником своїх посадових обов'язків, порушення вимог законодавства тягне встановлену законом відповідальність.

Статус прокурора є спеціальним в силу того, що прокурор є суб'єктом правовідносин, оскільки наділений законом властивими лише йому правами та обов'язками, має додаткові гарантії та особливі вимоги для набуття даного статусу. Варто зазначити, що поняття «прокурор» розкривається у ч. 1 ст. 15 ЗУ «Про прокуратуру» наданням повного переліку прокурорських посад (у кількості 19).

Вбачається доцільним закріплення в Законі України «Про прокуратуру» правового статусу прокурора його прав та обов'язків, інших категорій, які характеризують його особливе правове положення, що свідчить про важливість та одночасно складність виконання покладених на них державною обов'язків.

Використана література

1. Москвич Л. М. Статус судді: питання теорії та практики: монографія / Л. М. Москвич, С. В., Подкопаєв, С. В. Прилуцький. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 360 с.